

SOERING kundër MBRETËRISË SË BASHKUAR

(kërkesa nr. 14038/88)

7 korrik 1989

ekstradimi i një personi nga një shtet anëtar i Konventës drejt një shteti të tretë jo anëtar ku ai mund të detyrohet të rrijë në pritje të dhënies së një vendimi me vdekje ndaj tij në të ashtuquajturin "korridor të vdekjes" përbën shkelje të nenit 3 të Konventës.

I. Faktet kryesore

1. Kërkuesi, Z. Jens Soering, është shtetas gjerman, lindur më 1 gusht 1966. Ai u vendos në Shtetet e Bashkuara me prindërit e tij kur ishte 11 vjeç. Që nga prilli 1986 mbahej në gjendje arresti në Mbretërinë e Bashkuar.
2. Më 31 korrik 1986, qeveria e Shteteve të Bashkuara të Amerikës kërkoi ekstradimin e Z. Soering nga Mbretëria e Bashkuar në bazë të një marrëveshje ekstradimi midis dy shteteve. Ekstradimi i tij u kërkua në bazën e njëakuze se më 30 mars 1985, në moshën 18 vjeç, ai kishte vrarë prindërit e të dashurës së tij në shtëpinë e tyre në Bedford County, në Shtetin e Virxhinias.
3. Më 11 mars 1987, qeveria e Republikës Federale Gjermane i kërkoi Mbretërisë së Bashkuar ekstradimin e Z. Soering për ta gjykuar në lidhje me vrasjet e pretenduara. Dënimini me vdekje ishte shfuqizuar sipas Kushtetutës së Republikës Federale. Më 20 maj 1987, qeveria e Mbretërisë së Bashkuar informoi Republikën Federale për kërkesën e Shteteve të Bashkuara dhe propozoi të merrte në konsideratë kërkesën e parë sipas procedurës në fuqi.
4. Më 1 qershor 1987, Prokurori i Bedford County, i cili drejtonte ndjekjen e hetimit në çështjen Soering, u angazhua se nëse Z. Soering gjendet fajtor për një krim të rëndë siç akuzohej, Mbretëria e Bashkuar, me anë të përfaqësimit, do të mund të shprehte dëshirën e saj për mos dhënien dhe mos ekzekutimin e dënimit kapital përpala gjyqtarit. Prokurori i Shtetit iu përbajt synimit të tij për të kërkuar dënimin me vdekje në çështjen Soering.
5. Më 16 qershor 1987, procedura e ekstradimit u bë përpala Bow Street Magistrates' Court. Z. Soering paraqiti një raport psikiatrike se në kohën e kryerjes së krimtit ai vuante nga një çrregullim psikik e cila e shkarkonte atë nga përgjegjësia. Megjithatë, Gjykata e Magjistratëve vendosi se kishte prova të mjaftueshme për ta ekstraduar atë dhe në këtë mënyrë i parashtrroi atij të priste urdhrrin e Ministri i Brendshëm për rikthimin e tij në Shtetet e Bashkuara. Një kërkesë e mëtejshme drejtuar gjykatës Britanike për të drejtën e daljes në gjyq u hodh poshtë më 30 qershor 1988. Më 3 gusht 1988, Ministri i Punëve të Brendshme firmosi një mandat duke urdhëruar që Z. Soering t'i dorëzohej autoriteteteve të Shteteve të Bashkuara. Sidoqoftë, duke u nisur nga masat e përkohshme dhe të njëpasnjëshme të procedurave të

Strasburgut, deri në datën e vendimit ai nuk ishte transferuar në Shtetet e Bashkuara.

6. Në bazë të ligjit të Virxhinias, dënim me vdekje nuk duhej dhënë, derisa njëra nga rrëthanat rënduese të parashikuara nga ligji (kur i akuzuari paraqet "rrezikshmëri për të ardhmen" dhe kur vepra e tij penale është "e rëndë") të jetë provuar sipas dyshimeve të arsyeshme, nga hetimi gjatë një seance gjyqësore të veçantë. Gjykata e Lartë e Virxhinias rishqyrton automatikisht çdo rast kur jepet dënim me vdekje. Ligji i Virxhinias njeh mbrojtjen për personat me të meta mendore por jo mbrojtjen me anë të kufizimit të përgjegjësisë. Sëmundja mendore e të akuzuarit mund të merret parasysh si një faktor lehtësues, së bashku me të tjerë, si mosha në momentin e përcaktimit të dënitit.

7. Një regjim i rreptë mbikëqyrës vepron në korridorin e vdekjes, në Qendrën Kriminale të Mecklenburgut, ku kërkuesi mund të mbahet aty në qoftë se ai dënohet me vdekje. Koha mesatare që kalon një i burgosur në korridorin e vdekjes përpara ekzekutimit është 6 deri në 8 vjet ndërsa apelimi automatik përpara Gjykatës së Lartë të Virxhinias kryhet brenda një periudhe prej 6 muajsh. Vonesat vijnë kryesisht për shkak të kundërpadive nga të dënuarit (sidomos në kuadrin e procedurës së Habeas Corpus) si në gjykatat e shteteve ashtu dhe në ato federale. Mjeti i ekzekutimit i përdorur është goditja elektrike.

8. Kërkesa e Z. Soering kundër Mbretërisë së Bashkuar u paraqit përpara Komisionit Evropian të të Drejtave të Njeriut më 8 korrik 1988 dhe u pranua më 10 nëntor 1988. Gjatë shqyrtimit të kërkuesës së tij, Komisioni i tregoi qeverisë së Mbretërisë së Bashkuar, me anë të masave të përkohshme, se ishte e dëshirueshme për interesat e palëve dhe për drejtimin e mirë të procedurave, që kërkuesi të mos ekstradohej në Shtetet e Bashkuara. Në raportin e tij të 19 janarit 1989, Komisioni shprehu mendimin se ka pasur shkelje të nenit 13, por jo shkelje të nenit 3 ose të nenit 6.

II. Vendimi i Gjykatës

11. Çështja iu paraqit Gjykatës nga Komisioni më 25 janar 1989, nga qeveria e Mbretërisë së Bashkuar më 30 Janar 1989 dhe nga qeveria e Republikës Federale të Gjermanisë më 3 shkurt 1989. Pretendimi i qeverisë Gjermane bazohej në nenin 48 § (b) të Konventës, i cili i jep të drejtën shtetit të mbrojë përpara Gjykatës shtetasin e tij, i cili pretendohet të jetë viktimi e shkeljes së Konventës. Ky është rasti i parë, që një qeveri e papërzier në procedurat përpara Komisionit, i është referuar këtij nenit.

12. Më 26 janar 1989, në vijim të kërkesave për masa të përkohshme të bëra nga Komisioni dhe kërkuesi, Gjykata i bëri të njohur qeverisë së Mbretërisë Bashkuar se do të ishte i këshillueshëm mosekstradimi i kërkuesit i cili ishte në pritje të rezultatit të procedurave të ndjekura përpara Gjykatës.

A. Në lidhje me nenin 3 të Konventës

13. Problemi i parë i shqyrtuar në vendim ishte nëse ekstradimi nga një shtet palë i Konventës mund të implikojë përgjegjësinë e këtij shteti në

bazë të nenit 3, për keqtrajtimin që personi i ekstraduar mund të vuajë në shtetin që e pret atë.

14. Gjykata bëri të njohur se Konventa nuk rregullon veprimet e shteteve të cilët nuk janë palë, e as nuk u kërkon shteteve palë t'u imponojnë standardet e Konventës shteteve të tjera. Për më tepër, avantazhi i ekstradimit për të parandaluar shmangien e drejtësisë nga shkelësit nuk mund të neglizhohet. Nga ana tjetër, ndalimi absolut i torturës dhe i trajtimeve çnjerëzore ose degraduese, apo ndëshkimeve sipas Konventës, tregon se nen 3 ruan një nga vlerat më themelore të shoqërive demokratike dhe të Këshillit të Evropës.

15. Megjithatë, nuk është normale për institucionet e Konventës që të shprehen mbi ekzistencën ose dhunimet potenciale të Konventës; marrja në konsideratë e këtij rregulli, është e nevojshme për të siguruar efektivitetin e mbrojtjes së nenit 3.

16. Së fundi, Gjykata konkludoi se “ekstradimi i të arratisurit nga një shtet palë mund të shkelë nenin 3 dhe të angazhojë përgjegjësinë e këtij shteti në bazë të Konventës, kur ka rrethana thelbësore për të besuar se personi në fjalë në qoftë se ekstradohet, përballet me një rrezik të vërtetë për t'u torturuar ose trajtar në mënyrë çnjerëzore dhe degraduese në shtetin kërkues”.

17. Kur Gjykata gjeti rrethana thelbësore për të besuar se në qoftë se Z. Soering kthehej në Virxinia, mund të dënohej me vdekje dhe si rrjedhim t'i ekspozohej “fenomenit të korridorit të vdekjes”, ajo pranoi se ky përbente një burim të trajtimit ose ndëshkimit çnjerëzor dhe degradues të pretenduar nga kërkuesi. Duhet thënë se duhen pasur parasysh disa faktorë të rëndësishëm e lehtësues si gjendja shëndetësore e Z. Soering në kohën e kryerjes së veprës penale. Megjithatë, edhe pse i dënuar për vrasje siç akuzohej, nuk mund të bëhej asnjë supozim se ai do të mund të dënohej me vdekje. Sidoqoftë, zotimi i bërë nga Prokurori i Shtetit për Bedford County nuk e eliminoi rrezikun e një dënim me vdekje. Mbi të gjitha, përderisa Prokurori i Shtetit kishte marrë një pozicion kaq të vendosur në kërkimin e dënit me vdekje, ishte e vështirë për Gjykatën të arrinte në një konkluzion të ndryshëm. Si rrjedhim nen 3 ishte i zbatueshëm¹.

18. Vendimi shtjellon më pas faktin nëse ekspozimi drejt “fenomenit të korridorit të vdekjes” do të implikonte, në rastin e Z. Soering, trajtime ose ndëshkime të kundërtë me nenin 3. Sipas së drejtës së mbështetur në çështjet e mëparshme të Gjykatës, keqtrajtimi duhet të arrijë një nivel minimal rreptësie që të përfshihet në qëllimin e nenit 3 dhe vlerësimi i nivelit minimal varet nga rrethanat e çështjes.

19. Duke pasur parasysh nenin 2 § 1 të Konventës (i cili lejon ndëshkimin kapital nën disa kushte), kërkuesi nuk pretendoi se dënnimi me vdekje shkelte

¹ Shih sidomos paragrafët 91-99 të vendimit.

në vetvete nenin 3. Me këtë pohim, me të cilin ishte dakord edhe qeveria e Republikës Federale Gjermane, rrethanat që përbën "fenomenin e korridorit të vdekjes", të marra së bashku përbën një trajtim të tillë problematik aq sa ekstradimi i tij mund të konsiderohej si shkelje e nenit 3. Gjithashtu, ai u mbështet në mundësinë e ekstradimit ose depërtimit në Republikën Federale, të cilën ai nuk do të mund ta kundërshtonte, ashtu sikur shtonte disproporcionalitetin e vendimit të Ministrisë së Brendshme. Megjithatë, Komisioni dhe qeveria e Mbretërisë së Bashkuar ishin të mendimit se niveli i rreptësisë i parashikuar nga nen 3 nuk do të mund të arrihej.

20. Pasi rishikoi faktet, Gjkata arriti në përfundimin se "për çdo të burgosur të dënuar me vdekje, vonesat ndërmjet shpalljes dhe ekzekutimit të dënimit dhe eksperiencës së jetuar me stres të madh në kushte të nevojshme për burgim të rreptë, janë të paevitueshme. Nga ana tjeter, karakteri demokratik i sistemit ligjor të Virxhinias dhe të procedurave të dënimit dhe të apelimit në veçanti, nuk u vunë në dyshim. Sidoqoftë, duke pasur parasysh periudhën tepër të gjatë të kaluar në korridordin e vdekjes (6 deri në 8 vjet mesatarisht) në kushte kaq ekstreme, gjithmonë me prezencën e ankthit që shtohet duke pritur ekzekutimin e dënimit me vdekje, dhe duke iu referuar rrethanave personale të kërkuesit, sidomos moshës së tij dhe gjendjes shëndetësore në kohën e kryerjes së krimtit, ekstradimi i kërkuesit drejt Shteteve të Bashkuara mund ta ekspozonte atë përpara një rreziku të vërtetë duke e tejkaluar pragun e caktuar nga nen 3. Një fakt tjeter që duhej marrë në konsideratë në lidhje me këtë ishte se në rastin tonë qëllimi legjitim i ekstradimit mund të arrihej nga mjete të tjera (mund të ishte dërgimi i Z. Soering në Republikën Federale për ta gjykuar atje) që nuk do të implikonin vuajtje kaq të mëdha dhe të zgjatura. Pra si rrjedhim, vendimi për të ekstraduar kërkuesin drejt Shteteve të Bashkuara, në qoftë se do të ishte zbatuar do të kishte shkelur nenin 3."

B. Në lidhje me nenin 6 të Konventës

a) Procedurat kriminale të Shteteve të Bashkuara

21. Në kërkësen e Z. Soering, ekstradimi i tij drejt Shteteve të Bashkuara do të mund të shkelte nenin 6 § 3 (c), për shkak të mungesës së ndihmës ligjore në Virxinia për të financuar apelimet e ndryshme.

22. Gjkata nuk përjashtoi faktin se një problem mund të ngrihej në mënyrë të veçantë mbi nenin 6, nga një vendim ekstradimi në rrethana ku i burgosuri rrezikonte mohimin e një gjykimi të drejtë në vendin kërkues. Sidoqoftë, faktet në këtë rast nuk i linin vend këtij rreziku. Si rrjedhim, asnë problem nuk lindi lidhur me nenin 6 § 3 (c)².

b) Procedurat e ekstradimit në Angli

23. Përpara Gjkatës, kërkuesi paraشتroi për herë të parë faktin se refuzimi i Gjkatës së Magjistratëve për të vlerësuar prova si gjendja psikike shkelnin nenin 6 §§ 1 dhe 3. Kjo kërkësë u konsiderua se dilte jashtë fushës së

² Shih sidomos paragrafët 112-113 të vendimit.

çështjes që iu paraqit Gjykatës, dhe rezultoi se ajo nuk ishte kompetente për ta gjykuar atë.

C. Në lidhje me nenin 13 të Konventës

24. Zoti Soering pretendonte se nuk i qe njohur e drejta për një ankum efektiv në Mbretërinë e Bashkuar në lidhje me ankesën e tij bazuar mbi nenin 3. Në veçanti, Z. Soering pretendonte, ashtu si dhe Komisioni, se ankimi për rishikim gjyqësor ngushtonte shumë qëllimin e ankimit.

25. Gjykata nuk ra dakord. Mbi bazat e parimeve të së drejtës administrative angleze, në procedurat e rishikimit gjyqësor, një gjykatë duhet të kishte kompetencë të shfuqizonte një vendim të kundërshtuar për të dërguar të arratisurin në një vend, ku dihej se ekzistonte rreziku i një trajtimi çnjerëzor dhe degradues. Megjithëse Konventa nuk konsiderohet si pjesë e legjislacionit të Mbretërisë së Bashkuar, Gjykata pranoi që gjykatat angleze mund të rishikonin "karakterin e arsyeshëm" të ndonjë vendimi ekstradimi nën dritën e llojit të faktorëve të paraqitur nga Z. Soering përparrë institucioneve të Konventës në kontekstin e nenit 3. Si rrjedhim, Gjykata arrii në përfundimin se Z. Soering e kishte gjëzuar të drejtën e një ankumi efektiv të disponueshëm për të sipas legjislacionit anglez në formën e rishikimit gjyqësor.

D. Në lidhje me ish nenin 50 të Konventës (neni 41 aktual)

26. Përsa i përket dëmit të pësuar nga kërkuesi Gjykata vlerësoi se konkluzionet për shkelje të nenit 3 përbënët në vetvete "një shpërblim të drejtë" për qëllimet e nenit 50. Megjithatë ajo u shpreh se nuk ishte kompetente të jepte udhëzime ndihmëse, siç i kërkonte Z. Soering, për të vënë në zbatim vendimin e saj. Përsa i përket shpenzimeve të kërkuesit ato iu njohën atij tërësisht dhe iu akordan 26,752.80 stërlina dhe 5,030.60 franga franceze.

III. Koment

27. Duhet theksuar se situata normative sot, edhe në gjirin e Këshillit të Evropës edhe të shteteve të tij anëtare, është shumë më e ndryshme nga sa ishte në vitin 1989 kur u dha vendimi Soering. Kjo jo vetëm për faktin se tanimë është miratuar edhe Protokolli 13 i Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut i cili parashikon heqjen e dënimit me vdekje edhe në kohë lufte, apo sepse pjesa më e madhe e vendeve anëtare të Këshillit të Evropës e kanë ratifikuar Protokollin 6 të saj që heq dënimin me vdekje në kohë paqe. Situata ka ndryshuar edhe për faktin se një pjesë e vendeve anëtare i kanë bërë modifikime legjislacionit të tyre penal që parashikonte dënimin me vdekje paralelisht me këto qëndrime evropiane³. Pra dënimini me vdekje duket se nuk gjend më vend në rendin publik evropian.

³ Republika e Shqipërisë e filloi këtë proces me Vendimin nr.65, date 10.12.1999, i cili vendosi shfuqizimin e dënimit me vdekje, ne kohe paqeje ne nenet 29/1, 31, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 109, 141, 208, 209, 219, 221, 230 dhe 334 te Kodit Penal dhe nenet 59/2 dhe 77 te Kodit Penal Ushtarak. Ndërsa në Britaninë e Madhe dënimini me vdekje megjithëse nuk ishte aplikuar nga gjykatat britanike që më 1963, formalisht u hoq me *Crime and Disroder Act* dhe *Human Rights Act*, të dyja ligje të vitit 1998.

28. Megjithatë, vlera e vendimit Soering qëndron pikërisht që, duke i paraprirë kësaj situate, dhe duke mos u përqendruar në vetvete në dënimin me vdekje të kërkuesit, ajo ngrë në art jurisprudencial një parim të interpretimit të Konventës, atë të efektivitetit⁴. Pra duke mos përdorur dënimin me vdekje dhe as nenin 2 të Konventës si bazë juridike për të mbrojtur jetën e Z. Soering, por nenin 3 të saj, avokatët dhe pastaj edhe Gjykata arritën që efektivisht dhe në analizë të fundit të mbrojnë Z. Soering nga marrja e jetës në Virxhinia. Megjithëse Z. Soering si përfundim u ekstradua në SH.B.A., kjo u bë vetëm pasi Mbretëria e Bashkuar mori garanci të plota procedurale që ai nuk do të akuzohej për një figurë vepre penale që mund të conte në dënimin e tij me vdekje.

29. Parimi Soering ka gjetur një përdorim të gjerë në jurisprudencën vijuese të Gjykatës⁵. Madje ai është shtrirë përveç rasteve të ekstradimeve edhe në raste dëbimesh nga vende anëtare të Konventës në drejtim të vendeve të treta duke ofruar një garanci mjaft efektive të veprimit të Konventës edhe kur aktet që në vetvete përbëjnë shkelje ndodhin jashtë hapësirës së zbatimit territorial të Konventës.